

Tangons sköna konst

(Först publicerad i TN nr. 1 År 2000)

Av Horacio Ferrer

(Översättning: Susana Ezpeleta, Carolina Östlund och Ingemar Holmgren)

Språket i Ferrers artikel Tangons sköna konst är retoriskt avancerat och poetiskt. Vi har försökt att göra texten begriplig utan att alltför mycket släta ut dess medvetna konstfullhet ö. a.

Tangon är nu ett universellt uttryck, som jazzen och flamencon, dess syskon under detta århundrade.

Tangon förenar fyra konstnärliga genrer: instrumental musik, dans, poesi och sång. Dess personlighet, dess atmosfär och dess utövare når konsten, filmen, tanken, teatern och berättarkonsten; men också kammarmusiken och symfonin, operan och baletten som omskapar sina stilar, sina teman och sin koreografi. 50 000 verk är det arv som tangon skapat.

Natten och det bohemiska har inneslutit tangons inre språk ända sedan födelsen i utkanterna av Bs. As. (Buenos Aires) i slutet av 1800 - talet. Då var den förskjutet av majoriteten av befolkningen p. g. a. bordellerna och gårdarna till de fattiga, kollektiva bostäderna där musiker och populära dansare på ett virtuost sätt var i färd med att skapa den.

Dess mysterium och dess förförelse skulle komma att öppna alla portar för tangon, den första urbant nationella konstarten. Den blev ett språkrör för det kreolska under en tid av en gigantisk migration av européer till Rio de la Plata.

Ända sedan 1910, hundraårsjubileet av självständigheten, har tangodansare från Bs. As, "porteños", spridit tangon som en argentinsk stolthet i Paris. Högt intellektuella, Borges, Sabato, Cortázar, skulle komma att skriva tangotexter inom loppet av några år. Faktum är att tangon är ett prisma för och en ofrånkomlig spegel av den "portenska" psykologin.

Precis som sin stad föds tangons påtagliga eller metafysiska väsen genom en lyckosam allians mellan egna upptäckter och förvärv utifrån. Dess första musikaliska fysiologi är en syster - som föds i utkanten av Bs. As. - till den konst från Pampas som kommer in i staden genom förorterna. Såsom gauchesca - poesin, inspirerad av landsbygdens människor - som står som modell för *Martin Fierro* av José Hernández - återspeglar sångtexterna dessa människors öden. Denna tangosång får fullständig karaktär med förorts-poeterna och deras "lunfardo" - slang från Bs. As. - i jargongen, i den nya känslan och i tangons litterära estetisk. Tangons sångare kombinerar landsortens

och förortens språkbruk med en kreolsk tillämpning av operettlyrik från Madrid. Detta sker under Angel Villoldos tid. Han kallas "Den kreolska tangons fader".

Musikaliskt formas tangon mellan 1890 och 1900, i tre delar med 16 takter i varje, i 2/4 takt, metriskt och själsligt förenade till åttastavig text. Den första instrumentuppsättningen, bestående av ett fåtal bärbara instrument (fiol, flöjt, gitarr), som spelar stycket, som i original skrivits för piano, med enkla harmonier utan solos, passar väl för dansarna med sina snabba takter och graciösa betoningar, som om musikerna gav uttryck för musikalisk slang (un "lunfardo" musical).

Denna tangostil, från Pampas och från Bs. As. (pampeana och porteña), utvecklas genom bidrag av argentinare, som har en europeisk musikalisk-teknisk utbildning, och från invandrarnas kulturer. Det första den berikas med är dansen. I den avvisas all rådande moral. Dansarna kramar om varandra helt och fullt, men är åtskilda från midjan och neråt för att kunna dansa. Dansen består av denna kram; av det kramande paretets promenad och av brott i promenaden, som kallas corte, för att pryda stegen. Dessa steg är skapade i

Kerstin Holm 95

Kerstin Holm 1995

stunden av paret. De vackraste blir imiterade, slipade och dansade av alla. Det är en dans som aldrig är erotisk utan sensuell, en artistisk sensualitet, såsom en *pas de deux* av Nureyev och Fontaine: Den som dansar tango berättar härigenom sitt liv.

Ett annat förvärv är bandoneonen, som härstammar från södra Tyskland. Ett blåsinstrument med bälg, som har två dragspelslådor med 71 tangenter och som låter olika när man öppnar och stänger den. Tangons folk (tanguistas) adopterar bandoneonen, ett mysteriöst val, och skapar ett sätt att lära och lära ut.

Musiker och publik omvandlar den till en fana, till tangons estetiska och känslomässiga ansikte. Bandoneonen står för melodi, harmoni och kontrapunkt men också för rytmen i tangon. Den har en ledande funktion i de första tangotriona och tillför en närvaro, en personlig klangfärg, drar ner tempot och kräver att man tar in en annan tungviktare, pianot, som ledande instrument. Detta är Grecos, Canaros, Firpos och "den typiska kreolska orkesterns" tid.

Från 1917 förändrar man takten från 2/4 till 4/8; den likformiga åttondelsrörelsen blir rytmsens bas och tangon utvecklas genom förfinad nyansering, polyrytmi, mångfald av accentueringar och synkoper, användning av rubato och alterneringar mellan "tutis" och "solos". Instrumenten som används av Orquesta Típica (beteckningen blir med tiden synonym med tangoorkestern) är fram till i dag bandoneoner, stränginstrument och piano; allt efter olika epoker och stil, tvärflöjt, småinstrument (instrumentinos), harpa, akustisk gitarr, slagverk och ibland med inslag av brass. Och, mycket senare, orkesterns sångare.

1917 rusar Carlos Gardel in på scenen, han som har samma betydelse för tangon som Cervantes har för den kastilianska litteraturen. Han drar till sig de unga kompositörerna som en magnet; mer berikad i harmonin reduceras tangon till två delar, och förutom de pampeanska melodierna – Bardi, Arolas – tillkommer andra tangoaktiga uppfinningar som är influerade av operans arior och romanser – som hos Delfino och Cobián. Och för Carlos Gardel framställer poeterna sina tangos som korta melodramer som pendlar mellan det tragiska, satiriska, reflektiva och deskriptiva. Contursí, Flores, Cadícumo, de båda Castillo (far och son), Le Pera, Manzi, Expósito upphöjer det poetiska i tangon, eftersom de känner till livet i staden, lyriken och dramatiken i världen, för att sedan med klassikernas kraft föra ut sin porteñska poesi i världen. Det de tar upp är människans existens, villkor (la condicion

humana), sett med Buenos Aires' ögon: den problematiska kärleken i storstadens labyrint, ödet, vänskapen, den obönhörliga tiden och dess slutliga verk, döden, d. v. s. vår lyriska latitud och vår folkliga metafysik: "Att leva är en dröm som kostar livet".

Carlitos Gardel, (han som stod för "banda sonora" eller förkroppsligade rösten i den argentinska och rioplatensiska kulturen), vägledare och inspiratör för kompositörer och poeter, omformar vokalistiskt – och även – musikaliskt – tangons arketyper (figurines tanguistas) * och får ett starkt förföriskt inflytande över fyra generationer av uttolkare. Dessa har utvecklat tangons medfödda kapacitet att alltid vara, en "annan" tango, och skapat det som jag brukar kalla "tangons 1000 ansikten". Bland de mest genuina och förfinade är Fresedo, los De Caro, Rosita Quiroga, Maffia, Demare, Charlo, Vardaro, Libertad Lamarque, Irusta, Laurenz, Galván, Troilo, Raul Berón, Pugliese, Nelly Omar, Gobbi, María de la Fuente, Goñi, Castillo, Di Sarli, Cordó, Salgán, Rufino, Grela,, Piazzolla, Rivero, Francini, Leopoldo Federico, Garello, Tarantino, Goyeneche, Maria Graña, några första klassens talanger.

Upplyst i världen och fanatiskt accepterad ända från 1900 - talets första årtionde, och med konstens upphöjande energi (y energía ascendente del arte), bekräftar Tangon sig som de förtrognas vänskapliga röst, en förförare som avskyr skriken och den överdrivna ytligheten och ljuset. Bland verserna i min *Credo de Amor en Tango* brukar jag recitera: "Såsom kärleken, käraste, rör och omskakar tangon mest om avståndet är mindre än 10 m eller längre än 10 000 km."

Musik, dans, poesi och sång, tangons sköna konst, innefattar också, som all religion, sin egen ritual.

(Horacio Ferrer är ordförande i Argentinas tangoakademi. El presidente de la Academia Nacional del Tango).

*Ett exempel på en norm för tangon på den tiden – en figurines tanguistas – är att en malevo aldrig kunde tänka sig att gråta för en kvinnas skull, men efter Gardel gjorde han det. Ö. a.